

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Henrik Svensson
Dekan, Fakulteten för lärarutbildning

Yttrande över promemoria U2021/00301, ”Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan”

”Av punkt 56 i den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna, det s.k. januariavtalet, framgår att lärarutbildningen ska reformeras. Kraven på utbildningen ska skärpas. Vidare ska fler lärarledda timmar införas. Kopplingen mellan teori och praktik ska stärkas, och fokus på metodiken ska öka. Förutsättningarna för akademiker att välja läraryrket ska underlättas. Längden på den kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) ska kortas ned, och studietakten ska höjas. Därutöver ska möjligheterna att jobba på en skola och studera till lärare parallellt förbättras.” (www.regeringen.se) Promemorian innehåller förslag som syftar till att reformera lärarutbildningen i denna riktning.

Högskolan Kristianstad har av Utbildningsdepartementet ombetts ge sitt yttrande över denna promemoria ”Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan” (U2021/00301). Ansvarig för att handlägga arbetet och sammanställa ett yttrande har varit dekan för Fakulteten för lärarutbildning, Henrik Svensson. Det har beretts genom hörande och insamling av synpunkter från fakultetens programområdesansvariga, avdelningschefer och fakultetsnämnd och ett slutförslag har presenterats för rektor och rektors ledningsgrupp.

Högskolan Kristianstad har på olika sätt ventilerat idéer och bedrivit utvecklingsarbete i en riktning av förnyelse och effektivisering av lärarutbildning och välkomnar på så vis principiellt en ordentlig översyn. (Se till exempel dekans debattartikel ”Med kortare utbildning får vi fler och bättre lärare”, DN 2019-12-21, hur vi integrerar sommarmånaderna i vår ämneslärarutbildning eller vårt tidigare långtgående men på formella hinder strandade utvecklingsarbete kring en grundlärarutbildning i samarbete med Malmö universitet med ett tänkt upplägg 2 +2 år.) Det finns för övrigt andra mer uppenbara kontraproduktiva hinder som med lätthet kan lyftas bort, såsom den obsoleta begränsningen av att endast vissa lärosäten är s.k. VAL-lärosäten, eller de motsägelsefulla begränsningarna för ämneskombinationer inom ämneslärarutbildningen, vilket kommenteras nedan.

Yttrandet ger först en sammanfattning av våra synpunkter och sedan en mer detaljerad genomgång av Högskolan Kristianstads synpunkter på promemorians olika delar.

Sammanfattning av Högskolan Kristianstads yttrande

Sammanfattningsvis önskar Högskolan Kristianstad framhålla och betona följande i sitt yttrande.

- Utöka antalet lärosäten med tillstånd att bedriva vidareutbildning av lärare, VAL, och utländska lärares vidareutbildning, ULV, så att samtliga lärosäten med en bredd av lärarutbildningar ges möjlighet att bidra till lärarförsörjningen.
- Särskilj inte lärarutbildningarna gentemot andra akademiska utbildningar med en särskild förordning och ytterligare detaljreglering. Minska antalet examensmål.
- Låt fortsättningsvis lärosätena sträva efter att minst hälften av studenterna gör sin VFU på övningsskolor, men ge möjlighet till lokala lösningar med ökad samverkan mellan lärosäte och skolhuvudmän och bättre möjligheter för även mindre kommuner att delta i lärarutbildningar efter sina förutsättningar.
- Formalisera skolhuvudmännens ansvar för såväl kvantitet som kvalitet av VFU-platser i samtliga lärarutbildningar.
- Se över ersättningsbeloppen för lärarutbildningarna.
- Överväg en annan modell för förskole- grundlärar- och ämneslärarutbildningarna med 2–3 års studier, efterföljande anställning i en särskild form (som behöver utredas) och sedan vidarestudier inom det nationella professionsprogrammets ramar.
- Avskaffa bilaga 4 till högskoleförordningen som idag utgör ett högst omotiverat hinder för relevanta och attraktiva ämneskombinationer i ämneslärarutbildningen.

Högskolan Kristianstad synpunkter i förhållande till promemorians olika delar

Reformbehoven när det gäller lärarutbildningen

Högskolan Kristianstad delar åsikten att det finns ett utrymme för effektivisering och förbättring av lärarutbildningarna. Vi anser att huvuddelen av de initiativ som tagits under senare år varit positiva, men vi är kritiska till att den s.k. VAL- och ULV-satsningen inte har gjorts bredare. Vi är ett lärosäte med en komplett lärarutbildningsmiljö och förhållandevis stort antal lärarstudenter, men vi begränsas i förhållande till jämförbara s.k. VAL- och ULV-lärosäten när det gäller att åstadkomma flexibla lösningar, medan vi i princip delar samma åligganden. Vi anser att samtliga lärosäten med en bredd av lärarutbildningar ska kunna ge VAL och ULV.

Vi anser att det varit lovvärt att se över möjligheten till höjda betygskrav från gymnasieskolan i undervisningsämnena och satsningen på forskarskolor för lärarutbildare är ett lyckat och välriktat initiativ.

Kvaliteten i lärarutbildningen behöver fortsätta öka

Vi anser att det var bra att ersätta lärarutbildningen 2001–2010 med flera examina och att de nuvarande lärarutbildningarna fungerar i huvudsak väl. Ämneslärarutbildningen mot 7–9 får i utvärderingar kritik för brister i ämnesdidaktik. Den senare justeringen av förordningen innebär att utbildningen riskerar bli en delmängd av gymnasielärarutbildningen istället för att förbereda studenterna för arbete i 7–9.

Fler behöver bli lärare

Vi instämmer i att det behövs fler lärare och att vi därför behöver arbeta med flexibla och anpassade utbildningsvägar, men dessa behöver likställas till innehåll och omfattning så att det inte skapas så kallade A- och B-utbildningar.

Vi anser att vi har samma kompetens att validera tidigare studier och yrkeserfarenheter som de lärosäten som har tillstånd för VAL och ULV. Utvecklingen på detta område under den senaste tioårsperioden har gjort att det är rimligt att starkt ifrågasätta att endast ett litet urval av lärosäten ska ha ett utökat ansvar, när samma krav i princip ställs på samtliga.

Närmare om de bestämmelser som gäller för att kunna bli lärare och förskollärare

Det i allt väsentligt beskrivande kapitlet har inte föranlett några synpunkter från lärosätet.

Kraven på lärarutbildningen skärps och fokus förtydligas

1. En ny förordning om utbildning till lärare och förskollärare och tydligare fokus på examensmålen

Att föreslå en ny förordning kan i förstone se ut att vara av mest redaktionell och förtydligande karaktär. Förordningen innebär att lärarutbildningarna lyfts ut och särbehandlas i förhållande till all annan akademisk utbildning. En förordning utanför examensordningen som reglerar lärarutbildningarna riskerar att resultera i ytterligare detaljstyrning som inte gynnar en forskningsbaserad utveckling av lärarutbildningarna. Istället borde ett förtydligande ske genom att riktas mot en minskning av antalet mål i examensordningen. Dessa är alltför många och inriktade på konkreta detaljer av ibland relativt liten betydelse. Examensmål som innehåller detaljer utesluter samtidigt andra viktiga aspekter av målet.

Vi anser också att högskoleförordningens bilaga 4 helt bör utgå. Den begränsar idag klart rimliga kombinationer av både äldre mer klassisk karaktär (biologi – geografi till exempel) som mer spännande och intressanta kombinationer för den värld vi lever i (samhällskunskap – naturkunskap till exempel).

2. Innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan förtydligas

Att kognitionsvetenskap bör ha ett utrymme inom den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) menar vi är helt givet. Det är förvånande att sådana detaljer ska behöva berättas för oss. Pendeln har svängt från att lärosätena i utbildningen 2001 till 2011 hade utrymme för att utveckla det allmänna utbildningsområdet efter de lokala och regionala förutsättningarna till att nu reglera UVK till en detaljnivå för att säkerställa ett visst innehåll. Vi tolkar det som att man anser att pedagogikämnet har haft en alltför stor makt över UVK och att lärosätena själva inte har lyckats balansera detta (till nackdel för till exempel psykologiämnet) och att detta nu därför anses behöva regleras i förordning. Denna typ av detaljstyrning leder till en fragmentisering av lärarutbildningarna.

Vi menar också att tilltron till lärarutbildningsmiljöerna ifrågasätts genom den här typen av förslag. Vi anser att det är viktigt att visa samma tillit till lärosätenas förmåga att hantera lärarutbildningarnas examensmål som till deras förmåga när det gäller alla andra yrkesutbildningar och generella examina.

3. Utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen förtydligas

Högskolan Kristianstad finner de förslag som gäller den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) i stort sett i linje med hur vi redan arbetar. Att VFU ska syfta till att ”ge studenterna praktiska färdigheter i yrkesutövningen och möjlighet att tillämpa teoretiska kunskaper genom att delta i skol- och förskoleverksamhet under handledning” torde vara så självklart att det knappast behöver ytterligare definieras, men vi ser inga problem med formuleringen som sådan. Att lärosätena ska anordna handledarutbildning för att säkerställa tillräckligt många utbildade handledare och sträva efter att särskilt yrkesskickliga lärare används i den verksamhetsförlagda utbildningen torde också vara en överflödigt uppmaning. Att det vid lärosätet ska finnas en lärare som har till uppgift att följa och bidra till studenternas utveckling under VFU genom hela utbildningen finner vi möjligen värt att poängtera men anser att man underskattar personalomsättning vid lärosätena. Att sådana lärare ska ge handledarna stöd för bedömning är dock direkt felaktigt, då denna bedömning inte görs av handledare utan av de lärare från lärosätet som gör examinerande besök och bedömer studenten. Även detta torde dock redan alla lärosäten med lärarutbildningar ha på plats och om det inte är så är det snarare detta som bör åtgärdas.

Vi anser att promemorian lägger allt för stort fokus på övningsskolor för både förskola och skola. Vi ser en risk i att skolor i större städer eller vissa kluster utses till övningsskolor och att landsbygdens skolor lämnas utanför. Vår placering i ett område präglad av ett stort antal mindre kommuner har gjort att vi har utvecklat en annan riktning (med stor framgång önskar vi påstå) och vi ser en fara i att dessa mindre ofta landsbygdskommuner hamnar utanför denna samverkan. Rekryteringen av lärare till just dessa kommuner är redan idag särskilt problematisk och den hjälps sannolikt inte upp av att kontakten med VFU-studenter försvinner för de som inte har övningsskolor. Vi kan också se att skolor i utsatta områden riskerar att inte komma ifråga som övningsskolor.

Vidare finns det en motsägelse i att så hårt reglera att studenter ska genomföra VFU vid övningsskola, samtidigt som man poängterar att ”Det ska anges att den verksamhetsförlagda utbildningen ska förläggas inom verksamheter med olika förutsättningar i den utsträckning det är möjligt”. Det senare är en ledstjärna i Högskolan Kristianstads modell för VFU idag, vilket gör att vi placerar på flera olika verksamheter under utbildningen. Detta anser vi är en kvalitet som går förlorad med den stora accentueringen på övningsskolor som den allenarådande medicinen för VFU med kvalitet. Det är uppenbart att förslaget anser att kvaliteten på VFU blir lidande av att studenten genomför denna del av sin utbildning på en liten landsbygdsskola eller i en större skola i ett utsatt område. Vi anser att det går att kvalitetssäkra VFU även på dessa skolor genom en nära samverkan mellan lärosäte och huvudman.

Vi ger inte lärarutbildning på distans då vi inte anser att vi kan göra det med den kvalitet som krävs och har därför inga särskilda synpunkter på denna del, mer än att den är motstridig mot hela andemeningen i denna del av promemorian med nära samverkan och fokus på övningsskolor.

4. Samverkansstruktur och anställningar inom utbildningen

Vi anser att problematiken med att åstadkomma anställningar som tar hänsyn till individ, skolhuvudman och lärosäte är något överdriven och promemorian kommenterar också en del av dessa möjligheter av idag.

Vi ser som särskilt positivt att promemorian poängterar att ”det är ett gemensamt ansvar för lärosäten och skolhuvudmän att utbilda lärare och förskollärare. En struktur för samverkan kring lärar- och förskollärarytbildningen tydliggör ansvarsfördelningen mellan ett lärosäte och skolhuvudmännen.” Detta är dock idag ord utan innehåll. Skolhuvudmännens ansvar är oftast mycket abstrakt och icke-bindande. Vi önskar att ett större formellt ansvar läggs på skolhuvudmännen i att både tillgängliggöra VFU-platser och kvalitetssäkra dessa – ett ansvar som verkligen ska kunna utkrävas. Som det är nu ligger detta ansvar helt på lärosätena, medan vi är helt i händerna på skolhuvudmännen när det gäller deras bedömning av möjligheter från en termin till en annan.

5. Antalet lärarledda timmar inom utbildningen ska redovisas och följas upp

Högskolan Kristianstad delar uppfattningen att det är viktigt att prioritera mötet mellan lärare och student och att det är i detta möte som kvalitet i utbildningen i många stycken uppstår, men det finns en fara i att stirra sig blind på lärarledd tid som ett mått på kvalitet i utbildning. Promemorian ger uttryck för att lärosätena använder tilldelade medel till annat än undervisning och det är beklagligt, men i viss mån säkerligen riktigt i ljuset av alla de andra krav som över tid och kontinuerligt har ställts på oss att uppfylla. Det är något frapperande att promemorian jämför lärarledd tid i lärarutbildningarna med naturvetenskap, medicin osv, då det borde vara uppenbart att denna skillnad består i att ersättningsbeloppen för utbildningsområdena skiljer sig kraftigt (och omotiverat) åt. Om ersättningsbeloppet för lärarutbildning skulle likställas med de områden som promemorian låter exemplifiera med så kan man utgå från att även tiden för undervisning skulle kunna likställas.

Att som förslaget i princip kräver – att lärosätena ska göra omfördelningar till lärarutbildningar på bekostnad av andra utbildningar och verksamheter kan för en företrädare för lärarutbildning låta bra, men det inses att det är en ytterst problematisk väg. Ett problem är att det som är en kritisk trång sektion i denna ekvation är tillgången till lärarutbildare, vilket inte på något sätt löses genom att mäta mängden av en viss typ av lärandeaktivitet.

En kortare kompletterande pedagogisk utbildning för fler lärare i skolan

Att på alla kreativa sätt och inom befintliga strukturer se över möjligheterna för en KPU för grundlärare har varit något som Högskolan Kristianstad engagerat sig i. Om det går att hitta lösningar som gör att detta underlättas utan att äventyra innehåll och kvalitet så är vi högst positiva till det. Promemorians förslag är tyvärr inte ett sådant förslag.

Högskolan Kristianstad anser att en ökad professionsanknytning av utbildningens innehåll med ett tydligt ämnesdidaktiskt innehåll är ett fundament för hög kvalitet och detta förslag går stick i stäv med en sådan ambition. Störst problem blir det visavi grundlärarutbildningen.

Det är synnerligen motsägelsefullt att promemorian önskar reglera innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan ner på kursnivå, medan den lämnar ämneskunskaperna mer eller mindre helt åt slumpen. En student som tagit en examen i till exempel kart- och mätteknik kan nog anses ha visst ämnesdjup i delar av geografiämnet, men att anse att det med nödvändighet innebär att densamma besitter de ämnes- och ämnesdidaktiska (!) kunskaper och färdigheter som krävs för att undervisa en årskurs 6 av idag i engelska är besynnerligt. Det saknas en konsekvensbeskrivning över att man helt släpper kontrollen över ämnena och ämnesdidaktiken. Särskilt illa ser NO- och SO-ämnena ut att fara, där inget utrymme för ämnes- eller ämnesdidaktiskt innehåll ges inom de föreslagna 75 hp. Att en så specifik professionsutbildning som det är frågan om skulle kunna ersättas med en i princip godtycklig annan utbildning är ett förvånande ställningstagande och vi menar att tankar på en KPU för grundlärare i så fall måste ta helt andra ingångar.

Diskrepansen i jämförelse med betänkandet bakom den nuvarande lärarutbildningen är frapperande. Där betonas höga och breda ämneskrav och utbildningen förlängdes därför för vissa lärarkategorier. Förslaget i promemorian är helt motstridigt mot kraven på dagens reguljära utbildning.

Det blir också uppenbart hur hårt förslaget skiljer på årskurs 6 och årskurs 7. För årskurs 6 krävs med detta förslag inte en enda hp för att undervisa i samhällskunskap. För årskurs 7 krävs 90 hp. Högskolan Kristianstad anser att lärarutbildningarna som riktas mot grundskolan bättre bör hållas samman.

Vi skulle önska se en kortare grundlärarutbildning om två år som skulle ge studenten möjlighet att ta en anställning i skolan, men att denne sedan inom det nationella professionsprogrammets ramar kunde läsa de övriga en till två åren. Detta kräver att man ser över anställningsbenämningar och villkor.

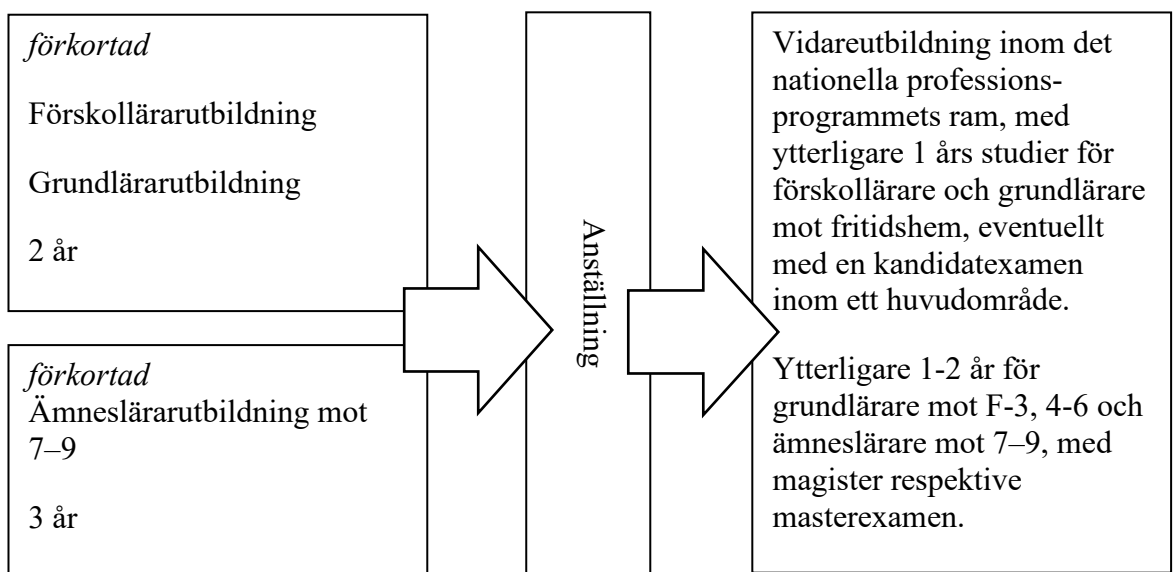
Vi kan också se en rationalitet i förslaget till en inriktning mot antingen matematik, teknik och naturorienterade ämnen eller mot svenska, engelska och

samhällsorienterande ämnen. En sådan möjlighet tror vi hade välkomnats av studenter.

Sammanfattningsvis är det orimligt att tänka sig att en utbildning som reduceras med ungefär en tredjedel kan ges med samma kvalitet. Att utfärda samma examen till studenter som tagit del av en utbildning där vissa utbildningsmoment har utgått ter sig som en problematik i förhållande till examensordningen.

Ett alternativ på modell som genomför lärarutbildning etappvis skulle kunna vara enligt följande:

Ändringar i befintlig kompletterande pedagogisk utbildning för fler ämneslärare

Höskolan Kristianstad ser positivt på att kunna bedöma den sökandes samlade kompetens och ämneskunskaper mer flexibelt vid behörighet genom reell kompetens, men vill flika in den problematik kring likvärdighet som finns redan idag och som hade varit betjänt av tydligare nationella riktlinjer.

En mer flexibel grundlärarexamen som omfattar svenska som andraspråk och modersmål

Höskolan Kristianstad anser att det är bra att promemorian lägger fram detta som ett problem och särskilt behov. Förslaget går dock inte hela vägen som vi ser det, vilket hade varit att få med *svenska som andraspråk* i studentens examen, istället för *svenska*.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Att starta en ny utbildning med budgetering, personalplanering, antagning och framtagande av styrdokument och planering torde vara en omöjlig uppgift inför den 1 januari 2022. De ledtider som gäller för detta verkar vara helt obekanta för våra beslutsfattare.